

بُرْهَةٌ وِیْلَسُونِی

تعیین سرنوشت و خاستگاه‌های
بین‌المللی ملی‌گرایی ضد‌استعماری

www.ketab.ir

نویسنده ارژمان

ترجمه محمد رضا فدایی

سرشناسه	: مانلا، ارز Manela, Erez
عنوان و نام پدیدآور	: برهه ویلسونی: تعیین سرنوشت و خاستگاه‌های بین‌المللی ملی‌گرایی ضد استعماری؛ نویسنده ارز مانلا؛ مترجم محمدرضا فدایی.
مشخصات نشر	: تهران: شیرازه کتاب ما، ۱۴۰۴.
مشخصات ظاهری	: ۴۰۰ ص.
شابک	: (۹۷۸-۶۲۲-۵۳۴۶-۶۱-۱)
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: عنوان اصلی: The Wilsonian Moment : Self-Determination and The International Origins of Anticolonial Nationalism, 2007.
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۳۵۹]-۳۹۲.
یادداشت	: نمایه.
موضوع	: ویلسون، وودرو، ۱۸۵۶ - ۱۹۲۴م. Wilson, Woodrow
موضوع	: جنگ جهانی اول، ۱۹۱۴-۱۹۱۸م -- صلح World War, 1914-1918 - Peace
موضوع	: جنگ جهانی اول، ۱۹۱۴-۱۹۱۸م -- تاثیر World War, 1914-1918 - Influence
موضوع	: ملی‌گرایی Nationalism
موضوع	: مصر -- تاریخ -- مداخله خارجی، ۱۹۵۶م.
	: Egypt -- History -- Intervention, 1956
	: هند -- تاریخ -- اشغال انگلستان، ۱۷۶۵ - ۱۹۴۷م.
	: India -- History -- British occupation, 1765-1947
	: چین -- تاریخ -- جنبش چهارم مه ۱۹۹۱م.
	: China -- History -- May Fourth Movement, 1919
	: کره -- تاریخ -- جنبش استقلال ۱۹۹۱م.
	: Korea -- History -- Independence Movement, 1919
شناسه افزوده	: فدایی، محمدرضا، ۱۳۵۶- مترجم
رده بندی کنگره	: D3۴۵
رده بندی دیویی	: ۵۴۱.۹۰۴۱/۳۲۰
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۹۶۱۵۷۰

برهه ویلسونی

تعیین سرنوشت و خاستگاه‌های بین‌المللی

ملی‌گرایی ضد استعماری

نویسنده: ارز مانلا

مترجم: محمدرضا فدایی

انتشارات: شیرازه کتاب ما

تیراژ: ۵۵۰ نسخه

چاپ اول: فروردین ۱۴۰۴

چاپ: پردیس دانش

حق چاپ و نشر محفوظ است.

تلفن: ۸۸۹۵۲۲۹۷ فکس: ۸۸۹۵۱۶۹۱

همراه: ۰۹۳۶-۹۵۰۰۱۸۲

سایت: www.shirazehketab.com

فهرست مطالب

- یادداشت ناشر..... ۷
- آغاز سخن..... ۱۳
- مقدمه: بهارِ عصیان..... ۲۵

بخش اول

ظهور برهه و یلسونی

- فصل اول: حقّ تعیین سرنوشت برای چه کسانی؟..... ۴۷
- فصل دوم: مبارزه برای جذب اذهان جهانیان..... ۷۳

بخش دوم

بین‌المللی شدن ملی‌گرایی

- فصل سوم: آوازه رئیس‌جمهور و یلسون به قاهره می‌رسد..... ۱۱۵
- فصل چهارم: تشریح آلام هندوستان نزد دکتر و یلسون..... ۱۳۹
- فصل پنجم: جایگاه چین در بین کشورها..... ۱۶۹
- فصل ششم: ستول فرصت را غنیمت می‌شمارد..... ۱۹۹

بخش سوم
ناکامی ضد استعمارگرایی لیبرالی

- ۲۲۹ ..... فصل هفتم: انقلاب ۱۹۱۹
- ۲۵۷ ..... فصل هشتم: از پاریس تا آمریتسار
- ۲۸۳ ..... فصل نهم: صندلی های خالی در ورسای
- ۳۱۵ ..... فصل دهم: جهانی امن برای امپراتوری ها؟
- ۳۴۱ ..... پایان سخن: به سوی «خانواده کشورها»
- ۳۵۷ ..... توضیح درباره منابع و کتبه نوشت ها
- ۳۵۹ ..... کتاب شناسی
- ۳۹۳ ..... فهرست اعلام

یادداشت ناشر

دوره یکسال و نیمه پس از پایان جنگ جهانی اول دوره‌ای است که از آن در این کتاب با عنوان «برهه ویلسونی» یاد می‌شود؛ دوره کوتاهی که طی آن وودرو ویلسون، رئیس‌جمهور وقت آمریکا این باور را در میان مردم جهان اشاعه داد که قرار است او مدافع نظم جهانی جدیدی باشد که بر حق تعیین سرنوشت ملّت‌ها اعم از کوچک و بزرگ استوار گردد. همین امید به ایجاد نظم بین‌المللی فراگیری که کلام و وجهه جهانی ویلسون در دل مردم مستعمرات کاشته بود باعث شد که بسیاری از ملی‌گرایان به پاریس به استقبال وی بروند و از او بخواهند پشتیبان مطالبات آنها برای دستیابی به حق تعیین سرنوشت‌شان باشد؛ غافل از آنکه دوره‌ای که پایان جنگ نوید آن را می‌داد، نه عصر صلح و همکاری بلکه عصر نزاع بود. عصری که یأس و سرخوردگی از ناتوانی ویلسون در شکل‌دهی به آن، چنانکه وعده‌اش را داده بود خود یکی از سبب‌های برآمدن آن به‌شمار می‌رود. ویلسون را باید در زمره همین مایوسان به‌شمار آورد. او خود در بجهت مذاکرات پاریس به همکاری‌اش گفته بود که زمانی که آن سخنان درباره حق تعیین سرنوشت را به زبان می‌آورد گمان نمی‌کرد اینهمه ملّت هر روز یکی پس از دیگری به سراغ وی بیایند؛ و اعتراف کرده بود که از دیدن میلیون‌ها نفر که آمال و آرزوهای خود را بر سخنان وی بنا کرده‌اند دچار اضطرابی بیان‌نکردنی شده‌بود.

در شمارش خاستگاه‌های بین‌المللی ملی‌گرایی ضد‌استعماری، در کنار اعلامیه چهارده‌گانه وودرو ویلسون و تأکید وی بر دفاعش از حق تعیین سرنوشت باید

دست‌کم به سه عامل دیگر نیز اشاره کرد. عامل نخست امید به تغییرات مهم بود پس از جنگ. این جنگ، ضربهٔ سختی بر قدرت و منزلت امپراتوری‌ها وارد آورد. در این جنگ، منابع قدرت‌های اروپایی تحلیل رفت، دعوی برتری تمدنی‌شان بی‌اعتبار شد و اعتقاد به شکست‌ناپذیری قوای غربی تقلیل یافت و باعث شد که ملی‌گرایان جهان استعماری با دشواری کمتری آنها را به چالش بکشند. علاوه بر این، مردمان کشورهای پیرامونی که کمک زیادی به متفقین کرده بودند، اعتقاد داشتند که پس از پایان جنگ باید نقش بیشتری در دولت و جایگاه بهتری در عرصهٔ بین‌المللی داشته باشند. وقتی مسئلهٔ شرکت در جنگ مطرح بود، آنها دوشادوش اروپایی‌ها جنگیدند و جان دادند، اکنون که مسئلهٔ حکمرانی مطرح بود طبیعی بود که انتظار داشته باشند در کنار آنها در حاکمیت ایفای نقش کنند. عامل سوم طرح و تبلیغ بی‌امان موضوع حق تعیین سرنوشت بود از طرف بلشویک‌هایی که در همین برهه بر امپراطوری روسیه فائق آمده بودند. لنین و تعداد زیادی از هم‌حزبی‌هایش بر این نظر بودند که نظام سرمایه‌داری در شکل امپریالیسم به بالاترین مرحلهٔ رشد خود رسیده است و از این‌رو، شورش‌ها و انقلاب‌ها در کشورهای مستعمره را آن نیروی سیاسی‌ای به‌شمار می‌آوردند که حتی شاید بیشتر از نیروی طبقهٔ کارگر بتواند در به زمین‌زدن نظام سرمایه‌داری ایفای نقش کند.

شناسایی خاستگاه‌های بین‌المللی ملی‌گرایی ضد استعماری حکایت از آن دارد که بروز ظهور و موفقیت یا عدم موفقیت جنبش‌های ملی‌گرایی را نمی‌توان منحصرأ در درون مرزهای خود کشور مستعمره یا آن امپراطوری‌ای که این مستعمره بخشی از آن بود مورد مطالعه قرار داد. درست که به‌عنوان مثال، جنبش ملی‌گرای هند بخشی از تاریخ هند و تاریخ امپراتوری بریتانیا قلمداد می‌شود؛ بااین‌همه این تاریخ را نمی‌توان بدون در نظر گرفتن تاریخ ظهور قدرت‌هایی مثل آمریکا و شوروی که خواهان تجدیدنظر در نظم جهانی بودند مورد مطالعهٔ دقیق قرار داد. همچنین در یک‌چنین مطالعه‌ای نمی‌توان از شکل‌گیری هنجارها و نهادهای بین‌المللی‌ای که زمینه‌ای را فراهم آوردند برای نفی و تضعیف روابط امپریالیستی فارغ شد. ایجاد نهادهای بین‌المللی و قدرت‌های نوظهور رخدادهای جدیدی بودند که به ملی‌گرایان ضد استعماری امکان دادند قدرت‌های استعماری را در عرصهٔ

بین‌المللی به چالش بکشند.

از طریق موشکافی در پویایی‌هایی که هم انتشار اعلامیه چهارده ماده‌ای ویلسون ایجاد کرد و هم یأس و سرخوردگی حاصل از عدم اجرای آن، و همچنین ناکامی جامعه ملل در ترسیم نظم جدید جهانی‌ای فارغ از روابط استعماری و امپریالیستی، کتاب حاضر گنجاندن تاریخ‌نگاری ملی‌گرایی ضد‌استعماری در بافتار رویدادهای بین‌المللی را وجهه همّت خود قرار داده‌است. تاریخی که هرچند بازیگران اصلی‌اش یعنی ملی‌گرایان تلاش کردند تا با بهره‌گیری از برهه ویلسونی به اهداف خود برسند، اما وقتی مسجّل شد که تمهیدات پساجنگ به برابری بین‌المللی نخواهند انجامید، با اتکاء بر انسجامی که طی این برهه به دست آورده بودند از همان ماه‌های آغازین سال ۱۹۱۹ جنبش‌هایی را سامان دادند که جهان استعماری را به لرزه درآورد. در نهایت شخصیت اصلی آن تاریخی که در این کتاب روایت شده‌است، همین ملی‌گرایان هستند و نه ویلسون.